

Valeria BOTEZATU

doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

Importanța feedback-ului în formarea abilităților de autoevaluare la elevi

Rezumat: Numeroase cercetări și studii recunosc importanța feedback-ului în procesul de evaluare, îndeosebi în formarea abilităților de autoevaluare la elevi. Funcționalitatea feedback-ului este determinată de calitatea sa motivațională, stimulativă și corectivă. În acest mod, el ameliorează procesul de autoevaluare. Fiind ghidat de către profesor, elevul judecă asupra propriei activități pentru a-și îmbunătăți performanța,

identifică discrepanțele dintre performanța actuală și cea dorită. Autoevaluarea este dirijată de către profesor prin oferirea unui feedback eficient. Profesorul susține elevii pe tot parcursul procesului de autoevaluare, de la stabilirea criteriilor de evaluare și a strategiilor de învățare până la furnizarea feedback-ului.

Cuvinte-cheie: feedback, autoevaluare, abilități de autoevaluare, criterii de evaluare.

Abstract: Numerous research and studies recognize the importance of feedback in the assessment process, especially in educating self-assessment skills in students. The functionality of the feedback is determined by its motivational, stimulating and corrective quality, and thus it improves the self-assessment process. Being guided by the teacher, the student evaluates his own activity in order to improve performance and identifies the discrepancies between current and desired performance. Self-assessment is guided by the teacher by providing effective feedback. The teacher supports the students throughout the self-assessment process, from the setting of evaluation criteria to the provision of feedback based on set criteria and learning strategies.

Keywords: feedback, self-assessment, self-assessment skills, evaluation criteria.

INTRODUCERE

O parte esențială a procesului de învățare la elevi provine din implicarea acestora în evaluarea propriilor achiziții și reflecția asupra feedback-ului oferit de către profesor. Numeroase cercetări relevă importanța prezentării feedback-ului în procesul de evaluare, îndeosebi în cadrul evaluării formative, unde acesta devine un instrument forte în formarea abilităților de autoevaluare, elevii fiind capabili să își aprecieze rezultatele învățării în raport cu feedback-ul primit și să recurgă la ajustările corespunzătoare.

Necesitatea ca elevii să aibă dezvoltate capacitățile de procesare și utilizare a informațiilor din feedback pune accent pe abilitatea de a se autoevalua. În această ordine de idei, autoevaluarea este una dintre cele mai importante abilități de care au nevoie elevii pentru o învățare eficientă.

REPERE CONCEPTUALE REFERITOARE LA FEEDBACK ȘI AUTOEVALUARE

Conceptul de *feedback* a început să fie utilizat în educație în anii 1980. În lucrările lui A. Ramaprasad,

acesta este definit ca fiind, în cadrul cibernetic, informația produsă de un sistem, care, la rândul ei, influențează funcționarea sistemului. Astfel, feedback-ul poate fi definit mai degrabă prin impactul său decât prin conținutul informațional: "Feedback-ul este informația cu privire la diferența dintre nivelul real și nivelul de referință al unui parametru de sistem, care este utilizată pentru a modifica într-un fel situația", menționează A. Ramaprasad [5, p. 4]. Prin urmare, informația despre decalajul dintre nivelul real și cel de referință este considerată un feedback numai atunci când e utilizată pentru a modifica decalajul. În cazul în care informația este doar transmisă, iar subiectul nu are capacitatea de a o folosi pentru a modifica situația, bucla de control nu poate fi închisă și suma de date înlocuiește un feedback eficient.

După P. Black și D. Wiliam, feedback-ul este "orice informație furnizată subiectului unei acțiuni cu privire la performanța sa". Acesta este formativ dacă profesorul sau elevul îl utilizează pentru a îmbunătăți predarea și/sau învățarea și joacă un rol esențial în formarea

abilităților de reflecție ale elevilor [1, p. 53].

Din perspectiva lui J. Hattie, feedback-ul este furnizarea de informații referitoare la înțelegerea construcțiilor obținute în urma predării-învățării și, în mod polimorf, se referă la datele ulterioare menite să asiste elevul la îndeplinirea obiectivelor în procesul de învățare [3, p. 81]. Autorul precizează că acesta reprezintă informația oferită de către un agent (profesor, coleg, părinte, subiectul însuși etc.) cu privire la aspectele performanței. Astfel, sursa feedback-ului poate fi atât intrinsecă (subiectul însuși), cât și extrinsecă (profesorul, colegul etc.), iar informația poate fi de natură diferită (de corecție, de stimulare etc.).

Feedback-ul are rolul de suport în învățare și motivare a elevilor, ajutându-i să devină mai încrezuți în sine. În acest sens, are valență formativă atunci când stimulează elevul să gândească cum să își îmbunătățească rezultatele învățării.

Feedback-ul presupune nu doar prezentarea de către profesor a unor informații strict necesare despre rezultate, ci este și un mijloc prin intermediul căruia le oferă elevilor instrumentele ce vor permite înțelegerea tuturor aspectelor învățării (noționale, metodologice sau socioemoționale). Feedback-ul nu este o informație spontană, el face parte din contextul învățării. Profesorul îl utilizează pentru a lua decizii în ceea ce privește gradul de pregătire a elevilor, în diagnosticarea rezultatelor și remedierea lor. Elevii îl folosesc pentru a monitoriza punctele forte și slabe ale propriilor performanțe, astfel încât aspectele pozitive să fie consolidate, iar cele negative – modificate sau îmbunătățite. În acest sens, feedback-ul devine un instrument eficient de formare a abilităților de autoevaluare la elevi.

Prin *autoevaluare* se subînțelege evaluarea de sine, în calitate de subiect al învățării, a propriilor succese și eșecuri. Elevul își oferă o descriere semnificativă și detaliată a rezultatelor înregistrate, analizează aspectele forte și slabe în învățare. În baza interpretării acestor rezultate, el are posibilitatea de a-și construi propriul traseu de învățare.

J. McMillan și J. Hearn definesc autoevaluarea ca fiind un proces prin care elevii monitorizează și evaluează calitatea cognițiilor și a comportamentului în timp ce învață și identifică strategii de îmbunătățire a propriilor abilități. Deci în cadrul acestui proces elevii judecă asupra propriilor activități pentru a-și spori performanța, deoarece identifică discrepanțele dintre performanța actuală și cea dorită. Acest aspect al evaluării prevede determinarea unor criterii și obiective clare, care pot facilita procesul de autoevaluare [4, p. 40].

Autoevaluarea solicită din partea elevului abilități metacognitive. Metacogniția reprezintă înțelegerea în mod conștient a propriilor procese cognitive și a modalităților de îmbunătățire. Astfel, elevul analizează cum a planificat obiectivele, ce acțiuni a întreprins pentru realizarea sarcinilor, analizează resursele utilizate și problemele/obstacolele cu care s-a confruntat.

CONDIȚIILE FEEDBACK-ULUI EFICIENT ÎN VEDEREA FORMĂRII ABILITĂȚILOR DE AUTOEVALUARE

Procesul de autoevaluare este ghidat și orientat de către profesor prin oferirea unui feedback eficient. Profesorul susține și dirijează elevii pe tot parcursul procesului, de la stabilirea și aplicarea criteriilor de evaluare, selectarea strategiilor de învățare până la furnizarea feedback-ului.

Autoevaluarea constă în implicarea elevilor în identificarea criteriilor pe care urmează să le aplice în activitatea lor și emiterea judecăților cu privire la măsura în care au îndeplinit aceste criterii, afirmă D. Boud [2]. Potrivit cercetătorului, implicarea elevului în înțelegerea și/sau formularea criteriilor de evaluare reprezintă o condiție de bază în procesul de autoevaluare.

Rolul criteriilor este fundamental pentru autoevaluare, deoarece acestea oferă o structură obiectivă privind realizarea activității. Profesorul are misiunea centrală de a enunța criterii clare și de a se asigura că elevii le-au înțeles. Stabilirea acestora adesea presupune discutarea rezultatelor învățării, un moment important în implementarea cu succes a autoevaluării.

Pentru ca feedback-ul oferit de profesor să contribuie la formarea abilităților de autoevaluare la elevi, acesta trebuie să satisfacă trei condiții esențiale [7]: stabilirea obiectivelor sau a standardelor de evaluare; compararea nivelului real de performanță cu obiectivele/standardele date; aplicarea unor metode/strategii care reduc diferența dintre nivelul real și nivelul așteptat de performanță. Aceste trei condiții formează un cadru unitar, ele trebuie să fie îndeplinite simultan, nu ca etape secvențiale.

Formarea abilităților de autoevaluare la elevi este un demers sistematic și complex. Pentru a ajuta profesorii să realizeze procesul de autoevaluare, C. Rolheiser delimitează patru etape de pregătire a elevilor, unde feedback-ul este omniprezent pe tot parcursul procesului:

- Etapa I – profesorul implică elevii în determinarea criteriilor. Deseori, elevii vin cu idei asupra cărora negociază cu profesorul, pentru a ajunge la criterii finale. În definirea criteriilor este important să se folosească un limbaj accesibil elevilor.
- Etapa II – profesorul demonstrează cum se utilizează criteriile în evaluarea sarcinilor de lucru. Oferirea exemplelor îi ajută pe elevi să înțeleagă semnificația criteriilor și modul de aplicare.
- Etapa III – profesorul oferă feedback cu privire la aplicarea criteriilor, aduce exemple de diferite produse care respectă aceste criterii. Feedback-ul va viza nu corectitudinea sau incorectitudinea realizării sarcinilor, ci cât de bine elevii au aplicat criteriile, deci se va referi la criteriile de evaluare.
- Etapa IV – implică identificarea obiectivelor de învățare ulterioare și a strategiilor care pot

contribui la atingerea acestora. Elevii determină propriile obiective și strategii, fiind direcționați de către profesor [6].

C. Rolheiser propune o schemă de implementare progresivă a procesului de autoevaluare, utilă cadrelor didactice pentru a verifica cât de des îi implică pe elevi în acest proces și pentru a repera eventualele îmbunătățiri.

Tabelul 1. *Schema de implementare progresivă a autoevaluării (adaptată după C. Rolheiser [6])*

Etapale de pregătire pentru autoevaluare	Nivelurile implementării		
	Nivel începător	Nivel intermediar	Nivel înalt
1. Stabilirea criteriilor	Oferirea criteriilor de către profesor	Elevii selectează criteriile din cele propuse	Elevii stabilesc criteriile
2. Învățarea elevilor pentru a aplica criteriile	Prezentarea unor exemple de aplicare a criteriilor	Profesorul explică și descrie cum se aplică criteriile	Prezentarea modelului profesorului de aplicare a criteriilor
3. Furnizarea feedback-ului în urma aplicării criteriilor	Oferirea feedback-ului de către profesor	Oferirea feedback-ului de către profesor și elevi	Implicarea elevilor în argumentarea propriului feedback
4. Stabilirea obiectivelor și a strategiilor de învățare	Stabilirea de către profesor a obiectivelor și a strategiilor de învățare	Elevii selectează obiectivele și strategiile de învățare	Elevii stabilesc/formulează obiectivele și strategiile de învățare

MODELE DE AUTOEVALUARE

Feedback-ul se integrează armonios în procesul de autoevaluare la toate nivelurile implementării. În vederea eficientizării autoevaluării, profesorul poate ghida elevii în utilizarea mai multor modele, oferind feedback continuu și în mod optim [8]:

- **Modelul Autonotarea (Self-marking).** Elevii folosesc un model de barem de evaluare, oferit de către profesor, care prezintă variante de răspuns și criterii de evaluare. Un astfel de barem (foi de feedback) este necesar pentru a compara propria activitate cu rezultatele obținute. Procesul îi cere profesorului să interpreteze criteriile și standardele. Elevii trebuie să înțeleagă aceste interpretări și să utilizeze baremul pentru a compara, corecta și aprecia propria activitate.
- **Modelul Standard (Standard).** Acest model le cere elevilor să elaboreze, împreună cu profesorul, criterii de evaluare, să ofere, în baza acestora, feedback și să noteze sarcinile rezolvate, înainte de a le prezenta profesorului. De asemenea, în momentul depunerii lucrărilor, să scrie pe o fișă nota așteptată, însoțită cu punctele forte și slabe ale lucrării. Profesorul vine cu completări la comentariile făcute de către elevi.
- **Modelul Autoevaluare cu oferirea feedback-ului de către profesor (Self-assessment with integrated tutor feedback).** Modelul cere integrarea feedback-ului din partea profesorului și a colegilor, înainte ca elevul să se autoevalueze. Profesorul oferă feedback asupra activității (scris sau oral) în raport cu criteriile prestabilite. Elevii primesc feedback-ul (dar nu și nota), căruia îi răspund, iar la final își dau nota.

- **Modelul Proiectarea învățării prin autoevaluare (Learning contract design).** Acest model a fost elaborat în contextul învățării autoreglate și presupune autoevaluare cu ajutorul criteriilor elaborate de către elevi. Autoevaluarea este privită ca un contract de învățare, în care elevul ia decizii privind ce, când și cum să învețe. Cu toate acestea, elevii primesc feedback regulat de la profesor și colegi cu privire la realizarea activității.

Astfel, formarea abilităților de autoevaluare implică oferirea unui feedback optim și stabilirea unor standarde, obiective și criterii clare și bine definite. Feedback-ul obiectiv-positiv este cel mai eficient; prin el profesorul evidențiază corectitudinea comportamentului, calitatea și gradul de realizare a sarcinii. Acest tip de feedback, spre deosebire de cel obiectiv-negativ, consolidează sentimentul de competență, servește ca stimulent. Astfel, crește și motivația de a învăța. Fixarea obiectivelor de învățare îi ajută pe elevi să înțeleagă ce trebuie să învețe și cum trebuie să realizeze sarcinile didactice; în acest mod, ei participă direct la identificarea și elaborarea criteriilor de evaluare. Furnizarea criteriilor, a modelelor și a grilelor de evaluare le oferă oportunitatea de a-și evalua propria performanță și de a face ajustări în procesul de învățare.

În continuare, sunt prezentate rezultatele chestionării studenților, viitoare cadre didactice, de la Universitatea de Stat din Moldova, specialitatea *Psihopedagogie și educație civică*. Datele demonstrează faptul că majoritatea profesorilor le acordă atenție studenților în procesul de studiu și le oferă feedback în mare măsură – 69% (vezi *Figura 1*).

Cel mai eficient feedback în procesul de evaluare formativă, respectiv în formarea abilităților de autoevaluare, este cel obiectiv-pozitiv. Studenții, solicitați să precizeze tipul de feedback primit în procesul educațional, au indicat că majoritatea profesorilor le oferă feedback obiectiv-pozitiv în mare măsură – 36% (exemple: *Bine, procedezi conform rigorilor; Corect, să faci la fel și în continuare; Ce crezi că ai făcut bine?* etc.) și în măsură medie – 45% (vezi Figura 2).

O condiție esențială a feedback-ului oferit de către profesor este stabilirea criteriilor de evaluare. Astfel, 39% din respondenți precizează că profesorii oferă criteriile/grile de evaluare a sarcinilor în mare măsură (vezi Figura 3).

În baza datelor de mai sus, menționăm că profesorii oferă feedback în procesul de evaluare și respectă condițiile unui feedback eficient. Astfel, calitatea feedback-ului asigură formarea abilităților de autoevaluare.

Majoritatea studenților chestionați (46%) au menționat că își validează în mare măsură rezultatele obținute în baza criteriilor de evaluare, înregistrează în timp succesele și erorile și identifică modalitățile de remediere a acestora (vezi Figura 4).

Rezultatele prezentate denotă faptul că feedback-ul contribuie la formarea abilităților de autoevaluare, dacă este oferit în mod corect, respectând rigorile unui feedback eficient.

CONCLUZII

Generalizând, putem afirma că feedback-ul trebuie privit mai mult ca un dialog și mai puțin ca o transmitere de informații. Acesta nu se referă în mod izolat la unele aspecte ale predării și învățării, nu este un efort doar al profesorului, ci necesită o implicare activă a ambilor protagoniști – profesorul și elevul.

Formarea abilităților de autoevaluare la elevi are la bază responsabilitatea profesorului și a elevului, accentul fiind pus pe cooperare, colaborare și învățare. Activismul și implicarea sunt necesare atât în procesul de învățare, cât și în cel de elaborare a criteriilor de evaluare.

Figura 1. Observarea studenților în procesul de studiu și oferirea feedback-ului

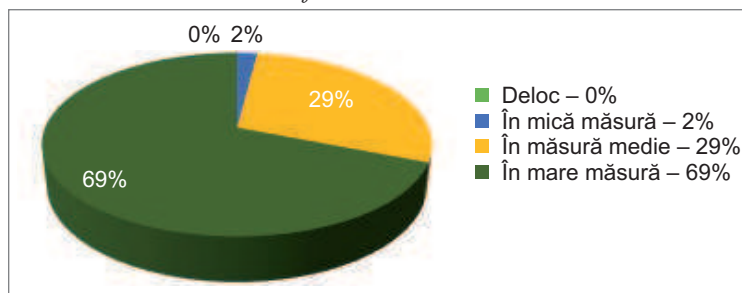

Figura 2. Oferirea de către profesori a feedback-ului obiectiv-pozitiv

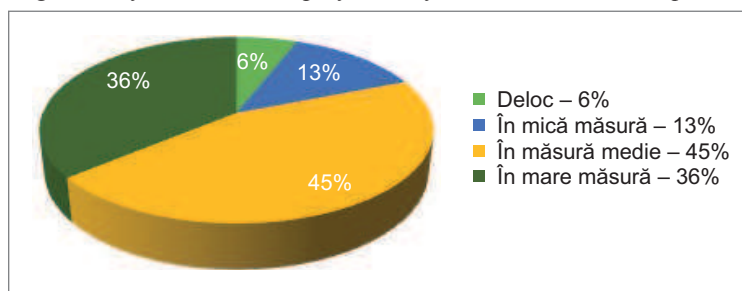

Figura 3. Oferirea de către profesor a criteriilor de evaluare

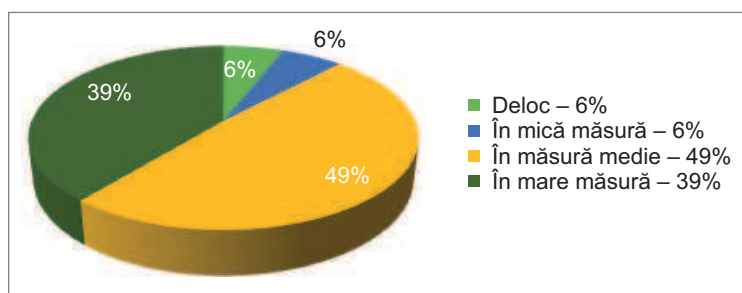
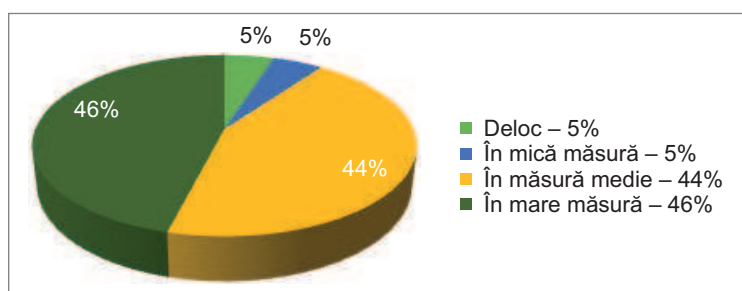

Figura 4. Autoevaluarea raportată la criteriile de evaluare

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. In: Assessment in Education. Nr. 5, 1998, pp. 7-75.
2. Boud D. Implementing Student Self-Assessment. Sydney: Higher Education Research and Development Society of Australia, 1986. 32 p.

3. Hattie J., Timperley H. The Power of Feedback. In: Review of Educational Research. Nr. 77 (1), 2007, pp. 81-112.
4. McMillan J., Hearn J. Student Self-Assessment: The Key toward Stronger Student Motivation and Higher Achievement. In: Educational Horizons. Nr. 87(1), 2008, pp. 40-49.
5. Ramaprasad A. On the Definition of Feedback. In: Behavioural Science. Nr. 28, 1983, pp. 4-13.
6. Rolheiser C. Self-Evaluation. Helping Students Get Better at It! A Teacher's Resource Book. Toronto: Co-operative Learning Evaluation & Assessment Research Group, 1996.
7. Sadler R. Formative Assessment and the Design of Instructional Systems. In: Instructional Science. Nr. 18, 1989, pp. 119-144.
8. Taras M. To Feedback or Not to Feedback in Student Self-Assessment. In: Assessment and Evaluation in Higher Education. Nr. 28 (5), 2003, pp. 549-565.